

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקעז

ערב שבת-קודש
פרשת דברים / חזון
ז' במנחם-אב ה'תשס"ה

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ז' במנחם-אב ה'תשס"ה – י"ד במנחם-אב ה'תשס"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ז' במנחם-אב	הלי סנהדרין. פרק טז-יח.	הלי שאר אבות הטומאות. פרק ח.	מל"ת רעט. רעז. ערה. רעח. רעג.
ש"ק	ח' במנחם-אב*	פרק יט-כא.	פרק ט.	מל"ת רפ. מ"ע קעז. מל"ת רעז. עדר.
א'	ט' במנחם-אב***	פרק כב-כד.	פרק י.	מל"ת שטו. רפא. שטז.
ב'	י' במנחם-אב	פרק כה-כו. הלי עדות... בפרקים אלו. פרק א.	פרק יא.	מל"ת שיו. מ"ע קעח.
ג'	י"א במנחם-אב	פרק כז-כח.	פרק יב.	מ"ע קעט.
ד'	י"ב במנחם-אב	פרק כט-ל.	פרק יג.	מל"ת רצא.
ה'	י"ג במנחם-אב	פרק לא-לז.	פרק יד.	מל"ת רפח.
ו'	י"ד במנחם-אב	פרק יא-יג.	פרק טו.	מל"ת רפו.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת התמה***	צאת הכוכבים
	120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה							
ו', ז' במנחם-אב	3.47	4.44	5.09	6.08	9.22	12.45	1.19	7.27.6	7.53
ש"ק, ח' במנחם-אב	3.49	4.45	5.09	6.09	9.23	12.45	1.19	7.26.6	7.52
א', ט' במנחם-אב	3.50	4.46	5.10	6.09	9.23	12.45	1.18	7.25.6	7.51
ב', י' במנחם-אב	3.51	4.47	5.11	6.10	9.23	12.45	1.18	7.24.5	7.50
ג', י"א במנחם-אב	3.52	4.48	5.12	6.10	9.23	12.45	1.18	7.23.5	7.49
ד', י"ב במנחם-אב	3.53	4.49	5.13	6.11	9.24	12.45	1.18	7.22.4	7.48
ה', י"ג במנחם-אב	3.54	4.50	5.13	6.12	9.24	12.44	1.17	7.21.3	7.47
ו', י"ד במנחם-אב	3.56	4.51	5.14	6.12	9.24	12.44	1.17	7.20.2	7.46

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
דברים	6.50	8.04	7.06	8.06	6.58	8.07	7.07	8.05
ואתחנן	6.43	7.56	6.58	7.58	6.50	7.58	7.00	7.57

עורך ראשי: מנחם-מענדל ברוד • עורך: שניאור-זלמן רודרמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן

מז"ל: מכון ליובאוויטש שע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: <http://chabad.org.il> דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

בשבת חזון רואים את בית-המקדש בראייה מוחשית

עניין הנצחיות קשור עם עבודתו של בעל-תשובה, שכבר בא
לידי ניסיון ועמד בו □ מכיוון שבית-המקדש השלישי יהיה נצחי,
מובן שדווקא בו מתגלה שלימות העילוי של עבודת התשובה □
על-אף שהוא טוען שאינו רואה את המקדש שלעתיד, הרי שורש
הנשמה שלו בוודאי רואה, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא
נמצא למטה □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

גלותן"], לכן יהיה באופן נעלה יותר מאשר
בית-המקדש הראשון שהיה קודם הירידה
גלות, על-דרך העילוי דבעלי-תשובה לגבי
צדיקים.

וזהו מה שהגילוי של ה"מקדש דלעתיד"
(בשבת חזון) נאמר בלשון "חזון" (מחזה) שהוא
תרגום של ראייה — כי כללות העניין דלשון
תרגום הוא שמהפכים לשון של תרגום לקדושה
(כמבואר בתורה אור), שעל-ידי זה נפעל עילוי
גדול יותר, בדוגמת העילוי דבעלי-תשובה
לגבי צדיקים.

ב. והנה, אף-על-פי שהעילוי הבא על-ידי
ירידת הגלות ועבודת התשובה שייך גם בבית
שני (הבא לאחרי חורבן בית ראשון), אף-על-
פי-כן, עיקר ושלמות עילוי זה יהיה בבית-
המקדש השלישי דווקא.

והביאור בזה:

אף-על-פי שבית ראשון (שנבנה על-ידי
שלמה המלך, שעליו נאמר "וישב שלמה על
כיסא ה'") היה בדרגה נעלית ביותר, ועד
שבעת חנוכת בית-המקדש הראשון "לא עשו
ישראל את יום-הכיפורים", מפני שגילוי זה

א. ידועה תורת רבי לוי-יצחק מברדיטשוב
(שהוא הממליץ טוב ואוהב ישראל) ש"שבת
חזון" הוא מלשון "מחזה", שאז "מראין לכל
אחד ואחד המקדש לדעתיד".

והכוונה בזה — לעורר ולעודד את בני
ישראל להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה,
כי כאשר רואים את המקדש דלעתיד כפי שהוא
עומד בנוי על מכוננו למעלה, ועבודתם של בני
ישראל היא רק להמשיך ולהוריד את בית-
המקדש למטה — הרי זה פועל עידוד ונתינת
כוח להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה,
שעל-ידי זה ממשיכים ומורידים את בית-
המקדש השלישי למטה, וכפסק-דין הרמב"ם
(הלכות תשובה, פרק ז' הלכה ה') "הבטיחה
תורה שסוף ישראל לעשות תשובה... ומיד הן
נגאלין".

והנה, "חזון" ("מחזה") הוא תרגום של
ראייה, וזוהי השייכות המיוחדת ד"חזון"
ל"מקדש דלעתיד", כי היות ש"מקדש
דלעתיד" בא לאחרי הירידה דזמן הגלות
ועבודת התשובה דבני ישראל בזמן זה [כפסק-
דין הרמב"ם דלעיל שהגאולה (והמקדש)
דלעתיד היא לאחרי עבודת התשובה "בסוף

דבר מלכות

נצחי וכו'.

ולכן, מאחר שעניין הנצחיות ישנו רק ב"מקדש דלעתיד" (ולא בבית שני) – מובן, שעיקר ושלמות העילוי שבעבודת התשובה (הקשורה עם עניין הנצחיות) מתגלה בבית-המקדש השלישי דווקא.

ג. עניין זה (שהעילוי הנפעל על-ידי עבודת התשובה שבזמן הגלות – שהיה כבר בבית שני – יתגלה ב"מקדש דלעתיד" (השלישי) דווקא) מתבטא בזה ש"המקדש דלעתיד" הוא בית-המקדש השלישי.

והביאור בזה:

החילוק שבין מספר אחד למספר שלושה הוא – על-דרך החילוק שבין יום ראשון ליום שלישי דמעשה בראשית: יום ראשון נקרא "יום אחד", לפי שאז היה הקב"ה יחיד בעולמו. ויום שלישי עניינו שהוכפל בו כי טוב, "אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום", היינו, שיום השלישי מגלה את העניין ד"כי טוב" גם ביום השני, כי ביום השני מצד עצמו היה ה"טוב" בהעלם – שאינו בא בכתיבה (ועל-אחת-כמה-וכמה שאינו בא בקריאה), ודווקא ביום השלישי מתגלה הכוונה הפנימית שביום שני, שבעצם הרי זה גם עניין ד"כי טוב".

ובעבודת האדם – הרי זה החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת הבעל-תשובה: "יום אחד" עניינו – עבודת הצדיקים, שאצלם לא שייך עניין אחר מלבד אלוקות – הקב"ה יחיד בעולמו, ואין נתינת מקום כלל לעניין דהיפך הקדושה.

יום שני עניינו – נתינת מקום לעניין דהיפך הקדושה, ואף-על-פי-כן, גם ביום שני ישנו בהעלם העניין ד"כי טוב", כי מה שישנו נתינת מקום לעניין של היפך הקדושה (כללות עניין החטא, שעל זה נאמר "ונפש כי תחטא – תוהא"), הרי זה כדי להפוך זאת לקדושה.

ועבודת הבעל-תשובה היא על-דרך העניין דיום השלישי, היינו, שלאחרי שחטא ופגם כו'

היה נעלה יותר מכללות העניין דיום-הכיפורים, ולכן "יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא" (מועד-קטן ט,א) – אף-על-פי-כן, ישנו עילוי בבית שני שלא היה בבית ראשון.

וכמובן ממאמר רו"ל (תענית כו,ב) "ביום חתונתו זה מתן-תורה, וביום שמחת לבו זה בניין בית-המקדש":

כשם שבנוגע ל"יום חתונתו זה מתן תורה" נעשה עילוי מיוחד על-ידי עבודת התשובה שבזמן גלות בכל, שזהו העילוי ד"פורים" (שאו "קיימו מה שקיבלו כבר", קיום ותוקף לכללות העניין דמתן-תורה) לגבי יום-הכיפורים ("יום חתונתו זה מתן-תורה" – יום-הכיפורים שניתנו בו לוחות אחרונות), כמבואר בתיקוני זוהר שיום-הכיפורים הוא "כפורים", כמו פורים (היינו, שפורים הוא למעלה מיום-הכיפורים), ועד שהעילוי דפורים הוא למעלה ממדרה והגבלה, כמאמר רו"ל "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

כמו כן מובן בנוגע ל"יום שמחת לבו זה בניין בית-המקדש" – שמפני היות בית שני לאחרי עבודת התשובה דגלות בכל, היה בו עילוי לגבי בית ראשון.

אמנם, עיקר ושלמות עילוי זה יהיה ב"מקדש דלעתיד" (בית-המקדש השלישי) דווקא, כי בית שני לא היה בניין נצחי, שהרי לאחרי היות עניין של חורבן וגלות, ועילוי זה יתגלה בבית-המקדש השלישי דווקא, שהוא יהיה בית נצחי, גאולה שאין אחריה גלות.

דהנה, עניין הנצחיות (בית נצחי) קשור עם עבודת התשובה – כמובן על-פי דברי הרמב"ם אודות העילוי דבעל-תשובה לגבי צדיק, שהבעל-תשובה בא לידי ניסיון ועמד בו, שאז בטוחים שעבודתו תהיה באופן נצחי, מה-שאי-כן בנוגע לצדיק שלא בא לידי ניסיון, שאי-אפשר לדעת כיצד תהיה הנהגתו כאשר יבוא לידי ניסיון (אף-על-פי שהוא בחזקת כשרות). ועל-דרך העילוי דשטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית-דין, שיש לו תוקף

דבר מלכות

הוא מהפך עניינים אלו לקדושה, ועל-ידי זה הרי הוא מגלה את העניין ד"כי טוב" שביום השני. וכמבואר בתניא (פרק כ"ז) בפירושו הכתוב (שזהו עניין הפירוד והמחלוקת דיום שני), הרי

אינו מוכן מדוע אין ביכלתם לבוא לדרגה זו). ועל-פי זה מוכן שכשם שהעניין ד"כי טוב" שביום השני מתגלה ביום השלישי דווקא, כמו כן העילוי הנפעל על-ידי עבודת התשובה בזמן הגלות (שישנו גם בבית שני) מתגלה ב"מקדש

אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד, בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתוועדות...

דלעתיד" – בית-המקדש השלישי דווקא.

ד. והנה, אף-על-פי שבשבת חזון "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" באופן של "מחזה", היינו, שהראייה היא על-ידי עניין של לבוש – אין זה שולל את העניין דראייה מוחשית, כי גם כאשר הראייה היא על-ידי לבוש, הרי הוא רואה את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית.

ובדוגמת הראייה על-ידי "משקפיים": אף-על-פי שהראייה על-ידי "משקפיים" היא על-ידי לבוש של זכוכית – הרי על-ידי זה רואה האדם את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית (ולכן מותר להרכיב "משקפיים" ביום השבת, מאחר שעל-ידי זה יכול האדם (הזקוק לזה) לראות כדבעי). וכמובא באחרונים שהראייה על-ידי משקפיים נחשבת לראייה מוחשית בנוגע לעניינים שבהם צריך להיות ראייה מוחשית.

וזהו העילוי דשבת חזון לגבי שאר ימי השנה:

בתפילת שחרית דכל יום ויום אומרים ב"שירת הים" "מקדש א-דני כוננו יריך", דקאי על המקדש דלעתיד, וכן אומרים "ותחזינה עינינו בשוכן בציון ברחמים", דקאי על ירושלים ובית-המקדש. אבל עניין זה הוא באופן דראייה שכלית בלבד, ואילו בשבת חזון

"וגם רשע ליום רעה", "שישוב מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה", שעל-ידי זה נפעל נחת-רוח למעלה, כמבואר שם שיש "שני מיני נחת-רוח לפניו יתברך... וזה שאמר הכתוב ועשה לי מטעמים... לשון רבים, שני מיני נחת-רוח": הא' – מעבודת הצדיקים, והב' – מהפיכת הרע ל"יום אור", שזוהי עבודת הבעל-יתשובה.

אבל אף-על-פי-כן, ביום שני עצמו ישנו עניין זה בהעלם בלבד, וגילוי הדבר נפעל ביום השלישי דווקא, שאז מתגלה שהכוונה בעניין ד"שני" היא – להפוך זאת ל"יום אור", "האור כי טוב".

ומאחר שביום השלישי מתגלה העניין ד"כי טוב" שביום שני – הרי זה באופן נעלה יותר מהעניין ד"כי טוב" שביום הראשון, וזהו מה שיום השלישי הוכפף בו כי טוב, באופן ד"כפליים לתושיה" (שזהו העילוי דבעל-יתשובה לגבי צדיקים), ש"כפליים" מורה על עניין שבאין-ערוך לגמרי (ולא רק ב' פעמים בלבד), כמוכן ממאמר רז"ל במקום שבעל-יתשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד שם (היינו, לא רק שבפועל אינם עומדים שם, אלא הדבר אינו ביכולתם כלל), שהעילוי דבעל-יתשובה לגבי צדיקים הוא באין-ערוך לגמרי (כי אם נאמר ש"כפליים" פירושו ב' פעמים בלבד (ולא באין-ערוך) –

דבר מלכות

והאנשים אשר היו עמי (חגי, זכריה ומלאכי) לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם... וכי מאחר דלא חזו מא טעמא איבעיתו, אף-על-גב דאינהו לא חזו, מזלייהו חזו".

זאת אומרת: אין הכוונה שדניאל ראה את המראה וסיפר זאת לאנשים אשר היו עמו, וסיפורו של דניאל הטיל עליהם "חרדה גדולה" – אלא מה ש"חרדה גדולה נפלה עליהם" היה לפי ש"מזלייהו חזו", היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה.

[וזהו גם ביאור הבעש"ט אודות מאמר רז"ל "בכל יום ויום בת קול יוצאת כו" – דלכאורה אינו מובן: מהי התועלת בהכרות ה"בת קול" כאשר אף אחד אינו שומע זאת?! וממה-נפשך: עצם העניין קיים גם ללא הכרות ה"בת קול", ואילו התועלת שבהכרות ה"בת קול" (שישמעו זאת בעולם) אינה נפעלת (לכאורה) כאשר אף אחד אינו שומע את ה"בת קול"! – אלא זהו על-דרך העניין ד"מזלייהו חזו"].

ועל-דרך זה מובן בנוגע לענייננו: למרות שהוא טוען שאינו רואה את המקדש דלעתיד, הרי מזל הנשמה שלו בוודאי רואה את המקדש דלעתיד, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא נמצא למטה (על-דרך העניין ד"חרדה גדולה נפלה עליהם"). ונמצא שעבודתו היא רק לקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו. ועל זה נאמר "לא בשמים היא": מזל הנשמה נמצא אמנם בשמים, אבל העבודה לקשר את עצמו עם מזל הנשמה – שייכת לכל אחד ואחד מישראל, ובאופן ד"לא בשמים היא".

א. ההוראה מזה בנוגע לפועל:

כאשר יהודי יודע ששבת זו היא "שבת חזון", על שם התחלת ההפסטה "חזון ישעיהו" [ששמו מורה על עניין הישועה], ויודע שבשבת זו "מראין לב" אחד ואחד המקדש דלעתיד" [כפי שכבר נדפס בספרי חסידות, וכפתגם הצמח-צדק שעניין שברפוס הוא לדורות] – עליו להשתדל שהוא אמנם יראה

"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" – בראייה מוחשית.

דהנה, ישנם עניינים שבזמן הזה אין יכולים לראותם בראייה מוחשית, ואז זקוקים לראייה שכלית, וכידוע המבואר (באגרת-הקודש (סימן י"ט) ובכמה מקומות) בעניין "חכם עדיף מנביא", שעל-ידי ראייה שכלית דחכם (ועל-דרך זה מובן בנוגע לראייה שכלית דנביא, שזהו בחינת ה"חכם" שבו) יכולים להשיג במדרגות נעלות יותר מאותן המדרגות המתגלות בראייה מוחשית אצל הנביא – לפי שבזמן הזה לא שייך הגילוי דהמדרגות הכי נעלות באופן של ראייה מוחשית (ולכן זקוקים לראייה שכלית), אבל לעתיד-לבוא, כאשר יקויים הייעוד ו"לא יבנה עוד מורֵךְ והיו עיניך רואות את מורֵךְ" [ובלשון הקבלה: כאשר יהיה הגילוי דפנימיות עתיק, שגילוי זה נעלה יותר מכל הגילויים שבזמן הזה, שהם מחיצוניות עתיק] – תהיה ראייה מוחשית (לא רק ראייה שכלית) בכל הדרגות הנעלות ביותר. ועל-דרך זה מובן בנוגע לענייננו: כמשך כל השנה לא שייך לראות את המקדש דלעתיד בראייה מוחשית – כל זמן שנמצאים עדיין בזמן הגלות. אבל בשבת חזון נפעל עליו מיוחד – שאז "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" בראייה מוחשית, על-דרך ומעין גילוי הדרגות הנעלות ביותר בראייה מוחשית לעתיד-לבוא.

ד. והנה, ישנם הטוענים שלמרות שיודעים את הפתגם הנ"ל (שבשבת חזון מראין לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד) אינם רואים זאת בפועל ממש (בראייה מוחשית)!

– אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתוועדות; אבל המדובר הוא אודות אלו הטוענים שאינם רואים את המקדש דלעתיד בפועל ממש!

והתשובה לדבר – איתא בגמרא (מגילה גא), "וראייתא אני דניאל לבדי את המראה

דבר מלכות

את המקדש דלעתיד בפועל ממש, על-ידי זה שמקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו למעלה. והאנשים אשר היו עמו: אין הכוונה שראיית המראה היתה על-ידי דניאל בלבד, והוא סיפר להם אודות עניין זה – אלא גם האנשים אשר היו עמו ראו זאת באופן ד"מזלייהו חזו" –

זאת אומרת: אין לו להסתפק בזה שיודע שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו רואה את

אין להסתפק בזה שכ"ק מורי וחמי נשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, אלא כל אחד ואחד צריך להשתדל לראות זאת בעצמו!

(על-כל-פנים), היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה (וראייה זו פעלה עליהם בהיותם למטה).

ועל-דרך זה בנוגע לענייננו: אין להסתפק בזה שנשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, אלא כל אחד ואחד צריך להשתדל לראות בעצמו את המקדש דלעתיד, מאחר ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד".

(קטעים מהתוועדות שבת-קודש פרשת דברים, שבת חזון ה'תשמ"ב. 'תורת מנחם – התוועדויות' תשמ"ב, כרך ד, עמ' 1944-1940 – בלתי מוגה)

המקדש דלעתיד, והוא מסביר לו אודות עניין זה כו' – אלא עליו לדעת ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד", ולכן צריך הוא בעצמו לראות זאת.

ישנה אומנם נתינת-כוח מנשיא דורנו, על-דרך העניין ד"הקב"ה עוזרו", כי "צדיקים דומין לבוראם" – אבל זהו עניין של נתינת-כוח בלבד, ואילו העבודה עצמה (ובענייננו: ראיית המקדש דלעתיד) צריכה להעשות על-ידי כל אחד ואחד באופן פרטי, ולא להסתפק בזה שיודע שאצל נשיא דורנו ישנו עניין זה בתכלית השלימות.

משיח חסר-סבלנות לגאול את ישראל

כבר עברו את כל הבידורים והניסיונות

ההוראה לבני ישראל בדורנו זה, דור האחרון של הגלות – שמכיוון שעומדים בסיום הגלות ד"ערכות מואב" [לפי כל הסימנים בגמרא, ולפי מה שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו העיד כבר מלפני כמה שנים, שנשאר רק לצחצח הכפתורים, ו"לאלתר לגאולה", ומשיח עומד אחר כתלנו, וכו' וכו'] – מובן שעכשיו צריך כבר להרגיש בגלוי (לא הקושי של הגלות רחמנא-ליצלן, אלא) **שעומדים "בעבר הירדן"**, נמצאים כבר בעלייה להיכנס לארץ-ישראל בגאולה האמיתית והשלימה, וצריך להיות רק "עמדו הכן כולכם".

ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם בנוגע להכנות לכניסתם בפעם הראשונה לארץ-ישראל (כשבני-ישראל היו עדיין "בערכות מואב") כבר נרגשה רק העלייה שבזו ("בעבר הירדן"), אף-על-פי שמשה ידע שהוא לא יכניס את בני-ישראל לארץ-ישראל (מבלי הבט על תפילתו להקב"ה "ואתחנן אל ה' גו"), ובמילא יכול להיות שהביאה לארץ לא תהיה ביאה נצחית, ויכול להיות שאחר-כך יילכו עוד הפעם בגלות.

ואחד הטעמים לזה הוא, כי משה הוא למעלה מעניין הגלות, ובמילא באם משה היה מכניס לארץ ישראל, אזי לא היה יכול להיות גלות; אבל שלילת הגלות או היה מצד הגילוי מלמעלה (מכוח משה) ולא מצד מציאות העולם עצמו. **נשאת** האפשריות לגלות. ולכן לא הכניסם משה לארץ-ישראל, שזה איפשר שתהיה אחר-כך גלות, ובני-ישראל יכניעו ויבררו הכוחות דלעומת זה, של סיבת הגלות, שזה פועל עליה וגאולה נעלית יותר, גאולה שאין אחריה גלות (אפילו לא אפשריות לגלות) –

על-אחת-כמה-וכמה גלות זה האחרון, כאשר כבר עברו עבודת הבידורים בגלות, וכל הניסיונות עד לחבלי משיח, הדברים המבהילים הבלתי משוערים כלל וכלל (אפילו לאומות העולם) שאירעו בדורנו זה, היה לא תהיה, לא תקום גו' – הרי דבר ברור ופשוט, שעכשיו הוא איך שבני-ישראל **נמצאים "בעבר הירדן"**, ונכנסים מיד לארץ ישראל, ביחד עם משה רבינו כפשוטו ממש (כפי שביקש בתפילתו "ואתחנן אל ה' גו") בגאולה האמיתית והשלימה, שאין אחריה גלות, על-ידי משיח צדקנו.

שהוא עומד ומצפה חסר סבלנות לרגע שייגאל את בני-ישראל מהגלות, וזה יכול להיות תיכף ומיד ממש, ועד כדי כך שהגמרא אומרת שמישיח "יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא, איהו (משיח) שרי חד ואסיר חד, אמר דילמא מבעינא דלא איעכב" (שרי חד נגע ומקנחו וקושרו ואחר-כך מתיר האחר כו' ואינו מתיר שני נגעים יחד דסבר איבעי לי לצאת וליגאל את ישראל לא איתעכב כדי קשירות שני נגעים).

ועל-אחת-כמה-וכמה שלאחרי כל העבודה דבני-ישראל בהתאם ל"בקולו תשמעו", הרי בוודאי שמישיח בא "היום", ויתירה מזו – מכיוון שבוודאי עשו בני-ישראל תשובה, הרי ישנה ההבטחה ופסק-דין ברור ש"מיד הן נגאלין", ולא עיכבן אפילו כהרף עין, ובפרט שבוודאי המצב הוא ד"וכו", ובמילא בא משיח "ארו עם ענני שמיא".

מהתוועדות שבת-קודש פרשת דברים, תשעה באב (נדחה) תשמ"ח.

תורת-מנחם – התוועדות 'תשמ"ח, כרך ד, עמ' 119-120

"כמצווה עלי מפי כ"ק שליט"א"

"תודתי העמוקה על שכ"ק שליט"א הואיל בטובו לשלוח לי את המאמרים הנדפסים מפורים האחרון של כ"ק רבנו הקדוש נבג"מ זי"ע, עלי אדמות", כותב הרב לנדא ז"ל אל הרבי ׀ "מצורף בזה קונטרס שהוצא לאור זה־עתה, ומהנכון ביותר וביותר שימלא וישלים הרשימת־דברים שבסופו, שהרי היה באותו מעמד, וזכות הרבים תלוי בו", כותב הרבי אל הרב לנדא ז"ל ׀ רשימה שלישית

מאת הרב מרדכי־מנשה לאופר

מדרשו שברח' יחזקאל כינוס ותהלוכת ל"ג בעומר, כאשר הוא בעצמו נושא דברים לפני המשתתפים.

כשהכריז הרבי על תקנת לימוד הרמב"ם אימץ הרב לנדא תקנה זו ולמד רמב"ם מדי יום ביומו.

היה חבר בית־דין רבני חב"ד ועל־פי הוראת הרבי התקיימו (לפחות כמה) ישיבות של בית הדין, בביתו בכניי־ברק.

שלושה בחורים מקנדה

בקיץ תשט"ז כותב הרבי לרב לנדא:

בשבוע העבר ביקרני שלושה בחורים מקנדה – בעברם דרך פה בנסיעתם לביקור באה"ק ת"ו, והרשיתי לעצמי לתת להם כתובת כבוד תורתו ובהערה, שעלידו יוכלו לבוא בקשר עם אלו שמהם ידוע המצב בהנוגע להחינוך ולהנער, באותם הפרטים שאחרים ירצו להעלים מהם. ואף שראיתים רק פעם אחת, אבל משפחתם ממשפחות אני"ש, ובאמריקה – הרי גם אברכים בסוג יראי־שמים הם. ולו ידעו יותר עניינים וגם יותר מערך העניינים – היו יראי־שמים עוד יותר.

קשר אישי וקירובים לבנו

באגרותיו של הרבי לרב לנדא (בעיקר

מאז פורים תש"ל, כשהרבי החל במאבקו הידוע לתיקון "חוק השבות", בשאלת "מיהו יהודי", החל גם מאבק על דמותה של הרבנות הראשית בארץ. באותן שנים אנו מוצאים (בין השאר, בדיווחיו השוטפים של הרב אפרים וולף ז"ל) את הרב יעקב לנדא ז"ל נוטל חלק פעיל, על־ידי הפעלת השפעתו וקיום פגישות עם גדולי התורה ועולם הרבנות.

לימים היה הרב לנדא הנואם המרכזי בכינוס הגדול לתיקון חוק "מיהו יהודי", שנערך בחורף תשמ"ג, כשהוא מביא את דבר הרבי כי העניין הוא בכחינת "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל".

בא לשידורים מההתוועדות

באגרות־קודש (כרך יד, עמ' רנג־רנה) יש מכתב ארוך ששיגר הרבי לרב לנדא "במענה על מכתבו מנר חמישי דחנוכה, בו כותב על דבר השיחה וההצעה ביחד עמה" בנושאי הרת והרבנות בארץ־הקודש.

כותב השורות זוכר משנות ילדותו את הרב לנדא מגיע לבית־הכנסת חב"ד ברח' הרב קוק, להאזין לשידורים החיים מהתוועדותיו של הרבי. בל"ג בעומר תשמ"ג התקיימו בבית־

ניצוצי רבי

אליו וגם לא אישר קבלת מאמר אדמו"ר נ"ע "ויחלום והנה סולם" (נדפס בקונטרס נב) ששלחתי אז אליו.

ועל של עתה באתי להסגיר פה קונטרס החלצו רנ"ט שזה עתה הוצא לאור ובטח יאשר את קבלתו.

"לוטשה פה מאמר מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע אשר בטח יעניין אותו" – כתב הרבי ב"ד במרחשוון תשי"ב.

ובכ"ו בניסן תשד"מ (ה'יכל מנחם', כרך ג, עמ' פג-פד) כותב לו הרבי:

היום הביאו מבית הכריכה "ספר המאמרים – ליקוט" ממאמרי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב (נ"ע) – שלא נדפסו עד עתה, ומצורפים בזה.

בספר המאמרים אעת"ר (ע' נו) – נדפס מגוף כתיבתי, ובספר המאמרים-ליקוט ממאמרי כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע ע' סט, עח – לאחר יציאת מצרים: כנראה הכוונה יציאה משעבוד מצרים – עליו נאמר והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, ברי"ה שלפני אמירת החודש הזה (רי"ה יא,ב).

וכך למעשה היה במשך כל השנים – ראה לקט של מכתבי הרבי אליו בספר 'מקדש מלך', כרך א, עמ' 276-272.

"הרי היה באותו מעמד"

בשלהי חודש אדר שני תש"ל (אגרות-קודש, כרך כו, עמ' שע) ראה אור קונטרס ובו שלושה מאמרים של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ("זכור גוי' עמלק", "והיה כאשר ירים משה", "ראשית גויים עמלק") משנת תר"פ (פר"ת). בהוספה לקונטרס נדפס שם: א) קטע ממכתב (שכתב אחד החסידים שנכח באותו מעמד), המתאר את ההתרחשויות בהתוועדות פורים תר"פ, ב) רשימה קצרה (מאחד השומעים) משיחות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בהתוועדות האמורה. בי"א ניסן תש"ל שיגר הרבי מכתב אל הרב לנדא וכתב לו בשוליו:

מצורף בזה קונטרס שהוצא לאור זה-עתה, ומהנכון ביותר ובייחוד שימלא וישלים הרשימת דברים שבסופו, שהרי היה באותו מעמד, וזכות הרבים תלוי בו.

בשנים הראשונות) מופיע ביטוי כמו זה דלהלן (אגרות-קודש, כרך ב, עמ' קכה): אפ[רוש] [שלו]ם [כל] [בני] [בתו] ש'י אף כי בלתי מכירים" וראה גם שם עמ' רפב.

לימים ביקרו אצל הרבי בניו של הרב לנדא, בנו הגדול הגה"ח רבי משה יהודה לייב לנדא (בחודש תשרי תשכ"ג) ובנו הגה"ח רבי חיים-אליהו לנדא (בחודש תשרי תשכ"א) וזכו לקירובים גדולים.

גם חתנו, הרב קרול, ששימש רבו של המושב חמד, זכה לבקר אצל הרבי פעמים רבות ולהעביר שליחויות שונות מהרבי לחותנו הרב לנדא.

"מכמה וכמה טעמים יש להשתדל שגם בנו הצעיר של הרה"ג וכו' וכו' הר"י ש' לנדא ימשיך במשרתו כבעבר במסגרת תו"ת [=תומכיי-תמימים] וכיו"ב" – כתב הרבי להרב אפרים וולף בכין-המצרים תשכ"ז (תשורה' הלפרין, י"ד בתמוז תשס"ב, עמ' 68).

בו אייר תשכ"ז (שמועות וסיפורים עמ' 323) כותב הרב לנדא לרבי: "אינני זוכר אם שלחתי על-ידי בני ש' בהיותו אצל כ"ק עניין קצירת השמורה, ומספק אכתוב בזה".

שיגור כתבי אדמו"ר מוהרש"ב הנדפסים

חלק מרכזי מאוד בקשר ובחילופי המכתבים בין הרבי לבין הרב לנדא עסק בכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע. בט"ז טבת תש"ח (אגרות-קודש, כרך ב, עמ' רפב) כותב לו הרבי:

מוסגר פה קונטרס לייט כסלו שנה זו [=דיבור- המתחיל ויחלום תשיח] כמדומה שזהו [=מיוסד על] ממאמרי אדני"ע שלא נתפרסמו עד-עתה [=להבין ההפרש תרנייה]. – הערות בשולי הגליון הן שלי.

ובכ"ו במרחשוון תש"ט (אגרות-קודש, כרך ג, עמ' יד):

רשום בזכרוני שאני הצדיק בכתיבת מכתבים שבינינו, כי לא ענה על מכתבי האחרון שכתבתי

ניצוצי רבי

לי היה הדיבור מפי קודשו זיע"א, שמאור היה רוצה שהמאמר [=המשך] בשעה שהקדימו יועתק לרבים (אז כמובן היתה הכוונה להקטוגראף).

ואכן, זכה הרב לנדא בחייו לראות את המשך המאמרים מודפס. בשנת תשל"ז הדפיס הרבי את 'המשך' תער"ב הנ"ל ("בשעה שהקדימו"). היה זה במהלך התוועדות בכ' בכסלו שבמהלכה ביקש הרבי מכולם להשתתף בהדפסה.

כסף מינול?

שנים רבות קודם לכן, בשנת תש"ו ('אגרות קודש' כרך ב' עמ' קמז), כותב הרבי לרב לנדא:

בנוגע להמשך בשעה שהקדימו תרע"ב, דיברתי איזה פעמים עם אני"ש פה, אבל מה תועלת בהדיבור וההדפסה כרוכה בהוצאה של עשרת אלפים דולר לערך, ומי יתן את הכסף? כי מובן שאין לקוות להרבה קופצים על הספר.

זה היה במענה למה שכתב הר"י לנדא: ששמעתי אני מפי קודש-הקדשים רבנו נבג"מ זי"ע, שאמר בפירושו: איך וואלט זייער וועלן אז דער בשעה שהקדימו ע"ב זאל ארויס, אז עס וואלט זיך געפינען ווער עס זאל עס קופירן (או אולי: שרייבן צום קאפירן) [=עז חפצי שה' בשעה שהקדימו ע"ב ייצא-לאור כשימצא מי שישכפלו (או אולי: יעתיקו לצורך שכפול)]. ואמר את זה בצער, והיום כשמדפיסים הכל, הלא חובה לקיים רצון קודשו.

"כמצווה עלי מפי כ"ק שליט"א"

בכ"ה במנחם-אב תשכ"ח ('שמועות וסיפורים', עמ' 335) מתנצל הרב לנדא "אם אמנם חלה הפסקה ארוכה בכתיבתי... אתאמץ בזה לתת את המשך ממכתבי האחרון..." את מכתבו מחודש אייר תשל"ה הוא חותם (שם, עמ' 346): "זהו מה שנשאר בזכרוני והנני רושם כמצווה עלי מפי כ"ק שליט"א."

הרב לנדא אכן נענה ושיגר פרטים מזיכרונו ממכתב מב' דראש-חודש אייר תשל"ז ('שמועות וסיפורים', כרך א, עמ' 346-343).

"אביע את תודתי העמוקה"

בחודש כסלו תשכ"ז – במלאות יובל שנים למאמר שאמר הרבי הרש"ב ביי"ט בכסלו שנת תרע"ז (עזרת) – הורה הרבי לפרסם את המאמר (בערב חנוכה של אותה שנה). הרבי משגר את המאמר במיוחד אל הרב לנדא (אגרות-קודש, כרך כד, עמ' 203) וכותב לו:

על יסוד הוראת חז"ל, מילתא אלבישייהו יקרא, מצורף בזה מאמר דאייח מכ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן שהוצא-לאור ימים אלו.

בי"ז בטבת תשל"ב כתב הרב לנדא אל הרבי כי במהדורת 'המשך' תרס"ו 'הנדפס, ישנן טעויות כאלה המפריעות ללימוד לדוגמה:...." ('שמועות וסיפורים' עמ' 354). היה זה בהמשך למכתב-בקשתו של הרבי משנת תשל"ב – שהתפרסם ב'התקשרות' גליון מז (ח"י בסיוון תשנ"ה) עמ' 13.

ובי"ז בכסלו תשל"ז כותב הרב לנדא לרבי: "כ"ק שליט"א"

היום קיבלתי בשמחה את המהדורה המתוקנת מהמשך תרס"ו ואני מביע את תודתי העמוקה לכ"ק אדמו"ר שליט"א על הואילו למסור שישלחו לי מהדורה זו" ('שמועות וסיפורים' עמ' 357).

"הלוואי ואזכה עוד בחיי"

כך פתח הרב לנדא את מכתבו לרבי מב' דראש-חודש אייר תשל"ל (כששהה בנאות-דשא "מלון הבורסה על-יד קריית צאנז"):

"תודתי העמוקה על שכ"ק שליט"א הואיל בטובו לשלוח לי את המאמרים הנדפסים מפורים האחרון של כ"ק רבנו הקדוש נבג"מ זי"ע, עלי אדמות. כל מאמר מכ"ק רבנו שרואה אור בדפוס גורם לי שמחה עמוקה והלוואי ואזכה עוד בחיי לראות את המשך בשעה שהקדימו – בעת"ר – יוצא לאור בדפוס, כי

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

ערב שבת-קודש

ז' במנחם-אב

ב'שבת חזון' לובשים בגדי שבת.¹

שבת-קודש פרשת דברים

ח' במנחם-אב, 'שבת חזון'

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לבדי", כנדפס בחומשים.²

לימוד תורה: בהתוועדות שבת חזון, ערב תשעה באב ה'תשמ"א (כקביעות שנה זו), בתחילתה, אמר הרבי: כיוון שהיו התוועדות בשבתות שלפני-כן, חייבים להתוועד גם

השבת, כדי שלא תהיה 'אבלות דפרהסיא' בשבת, אבל "מהיות טוב..." יאמר דברי-תורה "מהמותר בתשעה באב בלבד".

וכן כתבו בלוח כולל-חב"ד: "אחר הצות (12:45 באזור המרכז) נכון ללמוד רק דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים שבירמיה, ומדרש איכה".

אמירת שיעורי חת"ת, רמב"ם, וענייני בית הבחירה היום: לכתחילה – לפני הצות היום (כנ"ל). בדיעבד – (חומש ותהילים) עד השקיעה.³

בשבת זו עורכים 'סיום' עם סעודה.⁴

מנחה: מקדימים אותה מהרגיל בכל שבת, כדי שיספיק הציבור לאכול את הסעודה

ברבים (עין טור סו"ס שפד בשם הרא"ש). במג"א שם מביא מכנסת הגדולה, שאושר בתשעה באב שחל בשבת ומתיר בערב תשעה באב, ומסיים "ולי נראה להחמיר בשניהם, דהא יכול ללמוד דברים המותרים בתשעה באב". מאידך הטי"ז שם תמה על המנהג, בקל-יחומר מבשר ויין אז שהיא חובה, וכן מקריאת התורה במנחה ואמירת קרבנות מסדר היום "ולמה ישתנה משניות דפרקים השייכים לאותו שבת... והמנהג שלנו שכתב רמ"א... צ"ע. ונראה להלמוד בשבת אחר צות לא הפסיד שכרו". הבאה"ט והפרמ"ג הכריעו כהרמ"א, ועד"ז בקיצור שו"ע (קכה,ד), וראה בסי' תי"ב שחל בשבת עמי עז ובטעיגבריאלי בין המצרים ח"ב פרק צב. והרבי כתב על הרמ"א (בלקוטישיחות דלהלן הערה 9) "יוכיח המנהג בכ"מ" וכן נהג לחומרא כמסופר כאן, אם-כי לא פסק כדעה זו, כדלהלן שם.

(5) כיוון שמדינת (ועקרונית – אף ממנהגא) מותר, והרי אפילו בתי"ב עצמו אחי"צ (שאסור מדינתא) אומרים חת"ת כדלהלן. וכמבואר שם, בתניא אין הגבלה דתי"ב, וא"כ ניתן להשלימו בלילה. וכן ענייני בית הבחירה, ע"פ ההוראה ללומדם בתי"ב אחי"צ (כלהלן הערה 64).

(6) וזאת בקל-יחומר מתשעה באב שחל בשבת, שההוראה עליו מופיעה בספר-השיחות תנשי"א ח"ב עמ' 733. אלא שאם הוא אחר הצות, הרי לפי האמור לעיל רצוי לעשות סיום רק על מסכת מועד-קטן.

(7) מסתבר שהסיבה לאריכות הקטעים בקריאת-התורה

(1) 'מצווה לפרסם (וי"בשם אומרו) אודות תורת הרה"צ מברדיצ'וב בעניין 'שבת חזון' שחזון' מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלעתיד מרחוק" – 'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132. "זוהו צריך לעורר אצל כאו"א הוספה בימשפטי וביצדקה (ובשבת – באופן המותר בשבת)" – 'התוועדות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.

(2) ספר-המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמוה"ז, ושי"י לפוסקים הדנים בעניין זה, וראה גם בהוספות לשי"ע אדמוה"ז חלק ה' עמ' 1846 בשולח-הגיליון.

הטעם – כדי למנוע אבלות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהוג בין אנ"ש (וכלל החסידים – נטעיגבריאלי פכ"ה הערה 10), שאף את פסוקי התוכחה מהפסרת 'חזון' [אבל – גם את הפסרת ת"ב שחרית] אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם (שו"ת הריב"ש סי' קיב, מג"א סי' רפב ס"ק יד, שערי-אפרים שער ט סכ"ז). וראה 'מנהג ישראל תורה' סי' תקני"א ס"ק ג.

(3) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בליובאוויטש, ולא כנדפס בסי' המנהגים סי"ע 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו בלוח השבועי לשבוע שעבר, הערה 53.

(4) ברמ"א סו"ס תקנ"ג כתב "יונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב, ולכן אם חל בשבת אין אומרים פקרי-אבות" [וצ"ב הרי דברי מוסר הם, המותרים אפילו לאבל (מאירי מו"ק כא,א. שדי חמד מע' אבלות אות כה). ואולי מפני שהלימוד הוא

לוח השבוע

הכנסת, וכן אם מחליף את בגדיו בביתו –
יאמר תחילה "ברוך המבדיל בין קודש לחול",
ויברך לבני-ביתו 'בורא מאורי האש'¹¹ (ומה
טוב אם כל אחד יעשה כן, והגבאים יאחרו את
זמן תפילת ערבית כדי שיספיקו לבוא לבית
הכנסת)¹².

נשים שאינן מתפללות יזכרו שלא לעשות
מלאכה בטרם יאמרו "ברוך המבדיל..."

יום ראשון

תענית תשעה באב¹³

מוצאי שבת: מסירים את הפרוכת [וכיסי
הבימה ועמוד-הש"ץ], והש"ץ אומר "ברוך
המבדיל...", וחולץ נעליו קודם ברכו. הציבור

המפסקת. אין אומרים 'צדקתך'. למעשה –
לא נהגו לומר פרקי-אבות⁹.

סעודה המפסקת¹⁰:

נאכלת עם בני-הבית כסעודת-שבת רגילה
(ללא ההגבלות דסעודה זו בחול), אבל חייבים
לסיימה לפני השקיעה (באזור המרכז: 7:26).
מותר לאכול בשלושה, ולברך בזימון.

גם רחיצה וסיכה אסורים החל מהשקיעה, אך
דיני אבלות אינם חלים עד צאת השבת¹¹.

אסור להכין את נעלי תשעה באב או את
הקינות או להביאן לבית-הכנסת (וכמו-כן
לפשוט בגדי שבת או לחלוץ נעליים) עד צאת
השבת, משום הכנה משבת לחול. החולץ נעליו
בביתו, לאחר צאת השבת, לפני לכתו לבית-

מסופר [על הרה"צ וכו' בעל 'מנחת אלעזר' ממוקאטש]
שהיה מאריך בסעודה שלישית באמירת ד"ת בלי שום היכר
מבשאר שבתות, ומביא שם מספרו שער-יששכר מאמרי
חודש תמוז אות טו שבוה מתחזקים כהנה לנאולה ובפרט
בכוח השבת, כדרך תלמידי הבעש"ט, עיי"ש בארוכה.

(11) רמ"א סי' תקנ"ג ס"ב, ומשנה ברורה שם סי' ו' ושיאסור
לשום סימן אבלות בשבת" וגם לאחר זמן צאת השבת, עד
שיאמר ברוך המבדיל, משום קדושת תוספת שבת – פסקי
תשובות סי' תקנ"ג סו"ס א.

(11*) המשני"ב בביה"ל סו"ס רצו מסתפק אם נשים חייבות
בברכת האש, מאידך הדרכי יוסף וכמה אחרונים פסקו
שחייבות בזה, והוכיחו שכן דעת הריטב"א והכל"ב (ראה
נטעי-גבריאל ע"פ שחל בשבת פליח' העי' זו ושי"ט), ובכל אופן
רשאיית לברך (קצות-השולחן סי' צו בבדה"ש סי' יב). לכן
מי שלא ברך לה בעלה, עדיף שתברך לעצמה.

(12) שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק ס"ב ס"מ, פסקי
תשובות שם.

(13) בעניין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל
רגיל (וראה פסקי תשובות סי' תקנ"ד ס"ק ט, שם מביא
גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכיו"ב. נטעי-
גבריאל בין-המצרים ח"ב פרק סו הערה ח), וכן שמעת
מכמה מרבני אנוש שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל
בשיעורין בדומה ליוהכ"פ. ואף בשבועות הצמח-צדק אויח
(במהדורת תשנ"ד: סי' קה"ק) מציע לאכול בשיעורים, הרי
שם מדובר: א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה רק ב) לבריאים
(שבגלל המגפה ר"ל היו חייבים גם הם לאכול).

ומה שהביא הרבי עניין "כדי-אכילת-פרס" דווקא בימנהגי
בין המצרים (ותענית ציבור) (בסוף 'רשימות על מגילת
איכה' להצמח-צדק, קה"ת תשי"א, עמ' 61, ומשם לספר-
המנהגים עמ' 45), כשהכוונה כנראה לחידושו האמור של
הצ"צ, לכאורה כוונתו בשני הקטעים הללו (שיעור עינוי ב'ד'

במנחת שבת ובימי שני וחמישי בפרשת ואתחנן, היא מפני
שאינן רוצים לסיים או להתחיל ב"בית פעור". ועיי"ע.

את פרקי המשניות שאומרים בעלי חיובים ויארציט אחרי
התפילה, אומרים בתפילה זו כרגיל, בקל-וחומר מהמובא
להלן עיי' ציון 29 שמתירים זאת אפילו בתי"ב אהה"צ.

(8) שו"ע ר"ס תקנ"ט – ולפלא שנשמט מלוח כולל-חב"ד.

(9) ראה לעיל הערה 4. בישיבה מונהגת (לקוטי-שיחות כרך יט
עמ' 43 העי' 53, השיחה יצאה לאור לראשונה כקונטרס

שבועי בשנת תשל"ח, שבה חל **תשעה באב** בשבת) נטה
הרבי להכריע כדעה שצריך לומר פרקי-אבות בתשעה-באב

(וכל-שכן ערבב תשעה-באב) שחל בשבת, "ובפרט למנהגנו
ליוהר מכל עניני חשש אבלות בפרהסיא בשבת... **ואולי יש**

לדייק גם מלשון אדמוה"ז בסידורו **כל** שבתות הקיץ".

אולם בהתוועדות מאוחר יותר (שבת חזון, **ערב תשעה**

באב תשמ"א ה"ל, הנחה בלה"ק סכ"ז) הודיע הרבי שלא

יאמר פרקי-אבות ברבים כדי שלא להכריע בזה, וכל אחד

יכריע לעצמו. לאחר מכן, בשי"ק נחמו (הנחה בלה"ק סכ"ז)

אמר, שכדי שלא לעשות חילוקי מנהגים בישראל, גם אלה

שלמדו פרקי-אבות בשבת שעברה, ילמדו אותו פרק פעם

נספת בשבת נחמו. וכן הוא בפשיטות בשיחת שבת נחמו

בסה"ש תנשי"א סו"ס י"א "שלומדים בפרקי-אבות דשבת
זה – פרק שלישי". ואף בלוח כולל-חב"ד לא נזכרו פרקי-

אבות השבת, ובשבת נחמו – פרק ג.

(10) בלוח כולל-חב"ד כתב: "אוכל בשר ושותה יין [שו"ע סי'
תקנ"ב סי' י]. ומכל-מקום ישב בדאבון-נפש [מג"א,
מהרוקח ושל"ל] ולא ישב בסעודת חברים [מג"א]", וכמה

אחרונים נחלקו עיי' (ראה שעי"ת, משנה ברורה, מנהג
ישראל תורה כאן) כי מי שרגיל לסעוד עם מיודעיו ונמנע
מכך הפעם, הי"ז כאבילות דפרהסיא בשבת. ולדין שאין

סעודה ברבים בכל שבת, לכוי"ע ישב רק עם בני-ביתו.
ולענין השמחה – בס' דרכי חיים ושלוש אות עתי"ר

לוח השבוע

מברכים (מי שלא בירך עדיין, או אם יש מהשומעים מי שטרם יצא בברכה זו) "בורא מאורי האש", ומביטים באבוקה כנהוג, ואין מבדילים על הכוס²⁰.

יושבים¹⁷ על הארץ¹⁸ (כהפסק איזה דבר¹⁹) וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²⁰. פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן²¹.

חולצים את נעליהם אחר ברכו¹⁴.
בתשעה באב נועלים נעלי גומי וכד או סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה¹⁵.

מדליקים אור רק כפי הנחון לתפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר¹⁶.
בשמונה-עשרה אומרים 'אתה חוננתנו'.
לאחר מכן – אחר שמונה-עשרה – קדיש לתקבל.

יכול גם עתה ליטול כד, והובא בכמה ספרים ללא חולק. ולפי ניתוח בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות-השחר.

דברים שבין איש לאשתו נוהגות היום כל ההרחקות שבסי קציה (כמבואר שו"ע אדמו"ר סי' תרט"ו סי"א ביוה"כ"פ, וד"ן ט"ב זהה ליו"כ כדבריו בקו"א יו"ד סי' קפ"ד ריש סי' ב). וכנראה שמסיבה זו, כשחל ברי"מ היום, אין לוקחים זוג ליקואטרי (ראה גם בנטעי-גבריאל ח"ב פרק פא סי"ז והערה כ).

17 היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה וקינות לא בעמידה אלא דווקא בישיבה על הקרקע. כן הביא בסי' ימנהג ישראל תורה' שם סי' ק ה' מסי' ימנהג כצאן יוסף, ומשמעות הרוקח, מהרי"ל, כל"ב וסדר-היום, עיי"ש.

18 באבילות ובתשעה-באב, יש הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל מנחת שלמה' בסי' הליכות-שלמה על ת"ב ה' 14, נדפס בקובץ 'ישרון' גיליון יד עמי תשפ"ג, וציינו שם שזה דלא כמהרש"ם בסי' דע"ת יו"ד סי' שפז סי"ב). על מושב הרבי במכונת היו מניחים דף עץ.

19 לוח כולל-חב"ד. המקור להימנע מלשבת על הקרקע ממש, מובא בשע"ת סי' תקנ"ב סי' ג מברכ"י שם סי' ח בשם מהר"ש שער-אריה. אמנם הכף-החיים שם סי' לט לך להקל לשבת ע"ג קרקע מרוצפת, ומבאר בזה מנהג מהרי"ל (בהוצאת מכון-ירושלים עמי רנ"ד. רנו. וכ"כ במקור-חיים לבעהמ"ח חוות-יאיר סי' תקנ"ט סי"ג) שישב בת"ב על הקרקע ממש. ובילקוט-יוסף ח"ז עמי קכ"ט, שלמנהגם יושבים אבלים על הקרקע ממש (ועיי"ש ח"ה עמי 582 ט"ו), וראה בארוכה בסי' ימנהג ישראל תורה' שם סי' ו. 20 לוח כולל-חב"ד.

21 רמ"א סי' תקנ"ט סי"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א שם ובבמנהגי מהרי"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמי רנא)

צומות [=שבצומות האחרים לכו"ע אין אוכלין בשיעורין] בככותבת, ושיעור אכילת פרס) היא רק לענין זה, שמי שאכל בשיעורין בכל התעניות נקרא 'מעונה' ויאמר ענו ויעלה לתורה (כמ"ש בפסקי תשובות סי' תקס"ו אות ו בשם שו"ת מהר"ם שיק סי' רצ, מרחשת ח"א סי' יד סי' ק ובשם הגר"ש אויערבך, הובא גם בשי"ש כהלכתה בהערות סי' פ ט"ז). וצ"ב אם יש בידי אלה הפוסקים לאכול בשיעורין איזו הוראה או מסורת ברורה. וראה קובץ 'אהלי שם' גיליון 3, עמי קח.

חולה וקטן האוכלים סעודה בת"ב, אומרים [שיר המעלות – כיוון שא"א תחנון] יחסי' בברהמ"ז רק לאחר 'הרחמן', כיוון שיש פלוגתא אם לאומרו בברכה שלישית (ראה שער-הכולל פלי"ד סי' ט, נטעי-גבריאל פרק סו סעיף יא ושי"ג).
14 לוח כולל-חב"ד.

15 עיין שערי-תשובה ואחרונים בסימן תרי"ד. דרכי-חיים ושלום סי' תרע"ג – ספר-המנהגים עמי 46.
16 שו"ע סי' תקנ"ט סי"ג, וראה 'מנהג ישראל תורה' שם סי' ז.

ה' נרות הנהוגים בעמוד השי"ץ, כשיש 'חיוב', מדליקים היום וגם מחר כרגיל. [בקיצור שו"ע סי' קכד סי"ב ובמשניב סי' תקנ"ט סי"ג, מא"ר בשם מהרי"ל, כתבו 'אין מדליקין נר תפילה'. אבל במהרי"ל עצמו סי' רמז איתא: 'נהיגין שלא להדליק נר בביהמ"ד בטי' באב כ"אם נר אחד [ובשינוי נוסחאות בעמי רנ: ב' נרות] לחזן' וראה כ"ה"ח סי' ק כו. כולם לא הבדילו בבירור בין ערבית לשחרית. וכן צ"ב אם יש הבדל בין ה' נרות כשיש חיוב (שיש בו תועלת לנשמה), לבין הנהוג כשאין חיוב* ב' נרות [שו"ע הקצר סי' כד] שהוא (רק) לכבוד ביהמ"ד**. בלוח כולל-חב"ד לא נעתק הנושא כלל, וכנראה הוא כנ"ל].

מי שיצא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי אצבעותיו לתפילה (שו"ע אדמו"ר סי' תרי"ג סי"ד.ה. ורצו לגעת תמיד במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידיים נקיות, שם). במטה-אפרים שם כ' שהנוטל בכל השנה ג"פ

¹⁴ בא"ק חט"ז עמי יב מופיעה ההוראה לנהוג כן (רק) כשה'חיוב' עובר לפני התיבה. אבל בפועל בבית חיינו מדליקין ה' נרות גם לשבת ויו"ט זכו, ואולי מפני שה'חיוב' אומר אז קדיש, וע"ע.

¹⁵ כל-בו סי' יז בשם הרא"ש כתב שמדליקים **נרות** בבית הכנסת לפני שייכנס אדם להתפלל שם, זכר למקדש. בסי' כד הקמח מביא לזה סמך מהפסוק (ישעיהו כד, טו) "**באורים** כבדו ה'". במדב"ר (ד, כ) הובא בשל"ה מסי' תמיד "ענייני תפילה" (דפוס אמשטרדם רנו, רע"ב) מדובר על "נר אחד שחרית ונר אחד ערבית". ובשו"ת מכתב סופר (למורה"ר שמעון סופר מקראקא, ח"ב סי' א) כתב בארוכה בנושא משמעות הנרות (ועוד עניינים) בביהמ"ד, זכר למקדש.

לוח השבוע

שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' הפרק הניזקין (גיטין נה סע"ב – נח סע"א)²⁶.

גם במשך המעט-לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועד-קטן, שהוא מהעניינים המותרים ללמוד ביום זה)²⁷.

"בנוגע ללימודי יארצייט בתשעה באב: עד חצות היום – לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית²⁸ ומועד-קטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום – נוהגים בזה כמו בשאר השיעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב"²⁹.

לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר³⁰ אין נוהגים לישון על הארץ או לשים אבן תחת הראש²⁶.

שחרית:

שיעור נטילת-ידיים שחרית בתשעה באב – רק עד קשרי האצבעות³¹. אם יש לכלוך על-גבי

בספר-המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוזין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הובאו הדברים כדי שלא ירבו באכילות יותר מדאי²².

אחר הקינות – 'ואתה קדוש', קדיש שלם ללא תתקבל. עלינו, קדיש יתום²⁰.

אבל בתוך ה'שבועה' רשאי ללכת לבית-הכנסת בלילה וביום עד גמר הקינות²³.

נפטרין לבתיהם ללא אמירת 'שבוע טוב' (וראה להלן, לאחר תפילת שחרית, פרטי איסור 'שאלת שלום' בתשעה באב).

תלמוד תורה:

"אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה... משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'²⁴ – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה"²⁵.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל

נהוגים אצלנו.

(22) וראה 'תורת-מנחם – התועודיות' תשי"א ח"ב עמ' 262: "בליובאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך'... ולא היה זה שלא ברצון חכמים...".

(23) לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע ונו"כ סי' תקנ"ט ס"ו.

(24) שו"ע אורח ר"ס תקנ"ד.

(25) "ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שד"חמד, אסיפת-דינים, מערכת בין-המצרים ס"ב ס"י"ב, על-דרך ובדומת קדמת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה. ראה טושו"ע ודאדמו"ה" או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם – ספר השיחות תש"נ עמ' 574 (וכ"כ בילקוט יוסף ח"ה עמ' 580, ובנטעי-גבריאל מהדו"ב ח"ב פרק עה הערה יז. ועיי' בשו"ת שבסוף הספר סי' יז. ועיי' ביאר בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות-קודש ח"ב עמ' 340-342, נעתק ב'התקשרות' גיליון ת"ט עמ' 11). וראה לקוטי שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תשל"ה המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד ענייני דיומא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר היצמח-צדקי על מגילת איכה.

בספר-השיחות תש"מ ח"ב עמ' 547 הערה 63 מובא "שביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' ו'צום החמישי' (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה)". פרשת היום: מלכים ב' כה, אכ"א. ירמיהו לט, ב"י. נב, יב"ז. דברי הימים ב' לו, ז"כ.

(26) ספר-המנהגים.

(27) ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"ז בכ"מ, כגון לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כה עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733).

(28) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.

(29) אג"ק חלק יא עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמ"ח סיים הרבי במנחה דת"ב את המשניות דמו"ק, היתה הנהגה חד-פעמית או אישית. ובירשימות' חוברת קנו עמ' 8 כתב ע"ז 'איני יודע'. מלשון מכתב זה ברור, שהיה לכל השיעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, וגם שם הלשון "כל השיעורים".

(30) בספר-המנהגים עמ' 46 והערה 11 מסופר, שחזרו על המאמר גם בליל ת"ב אף שאינו עוסק בענייני דיומא. ולהלן שם בעמ' 77 מובא בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש ז"ל, שאבל ר"ל בימי השבעה לומד פנימיות התורה. והרי אבל חמור בעניין זה מתשעה באב, כמבואר בטור יו"ד סו"ס שפד. וצ"ע בהאמור ב'רשימות' חוברת ד עמ' 6, ש"כ"ק אדמו"ר מהורש"ב למד פעם דא"ח בתשעה באב, "יוכנראה למיגרס בעלמא" [כ"כ המאירי מו"ק כא, א בקשר לדברי מוסר]. ועד"ז במש"כ בסי' ילשמע און' ס"ע רטו. ומי"מ רצוי ללמוד מענייני דיומא, ראה המובא לעיל הערה 25.

(31) ספר-המנהגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "יכן הורה גם-כן כ"ק מו"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלישות שבקדושה אין הטומאה מתאוה כל-כך לשרות,

לוח השבוע

העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם – אומרה ככרכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'⁴⁰.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴¹ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁴². הפטרה בירמיהו (ח, יג – ט, כג) "אסוף אסיפם"⁴³.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית וגם במנחה²⁶.

אמירת ב"ה הקינות⁴⁴. אשרי. ובא לציון גואל, ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תתקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית אין אומרים 'שיר של יום' ו'אין כאלוקינו'²⁶. לאחר מכן קורא כל אחד ואחד

העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים – מותר³².

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"³³ עד למחרת³⁴.

בשחרית³⁵ אין מניחים טלית ותפילין³⁶. אין אוהזין את הציציות בכרוך-שאמר ובקריאת-שמע³⁷.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה לובש הטלית בבוקר ופושטו, ואחר-כך מניח התפילין ומתפלל בהן – כל זה בחדרו, שלא ירגישו ברבר. ובעת שהתפללו – אמר תהילים וכיוצא בזה³⁸.

הש"ץ³⁹ אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכח לאומרה ונזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו – חוזר ואומר 'עננו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" – אומר 'עננו' בברכת 'שמע קולנו' וחזותם: "ברוך אתה ה',

נפוץ בין אנשי להיזהר בזה. (37) מנהג העולם, נטעיגבריאלי פני"ח סכי"ב ושי"י. (38) משיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ני"ע – ספר-המנהגים, ועיי"ש בהערה. וראה ירשימו"ת חוברת ד עמ' 6. הרבי לא אמר תהלים באותו זמן, אלא (כפי המסופר – וחלק מהווידיאו): בשנים הראשונות קרא ברשימות הצמח-צדק. בשנות הלמ"ז היה מביא סידור וקינות ועוד משהו. בשנים תש"ל"ב ותשמ"ט עיין בסידור. בשנת תשל"ה עיין גם בקינות.

(39) ראה לעיל הערה 16 בקשר לנרות בעמוד השי"ץ.

(40) לוח כולל-חבי"ד, צום גדליה.

(41) מי שאינו מתענה – ישתדל (אם אפשר – באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בסי' פסקי-תשובות סי' תקס"ה סי"ז.

(42) וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי-אפרים שער ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמו"ר (עי"פ המנ"א) בשו"ע שלו סי' רפב סי"ב וייח שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לסי' תקנ"ט סי"ד). וראה בסי' בירו"הלכה תנינא סי' תקנט שריכו עשרות שיטות הסוברות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם).

(43) רמ"א סי' תקנט סי"ד.

(44) לאמירת פיוט 'אלי ציון' – נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטעיגבריאלי פרק סא סעיף יב, ושי"י). כמדומה שחוזרים פזמון 'אלי ציון' רק בסופו.

אין אומרים את הקינות שחברו בדורותינו לזכר קדושי השואה (ראה ביכפר חבי"ד גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעיגבריאלי שם סי"ד).

ועל-דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא סו"ס ד, ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותי"ו – אג"ק ח"ג עמ' קמו, עיי"ש. וראה לעיל הערה 16.

(32) לוח כולל-חבי"ד, על-פי שו"ע אדמו"ר סי' תרי"ג סי"ג. (33) סידור אדמו"ר, וכן הוא בכתבי הארז"ל. וראה השקלא-וטר"א בזה בספרים שהובאו בשד"חמד, פאת-השדה, אסיפת-דינים, בין-המצרים סי"ב סי"ט [בהוצאת קה"ת: כך חי' עמ' איתש"ה] – ספר-המנהגים שם. וראה בארוכה בסי' חקרי-מנהגים עמ' קפה ואילך (גם בקשר להערה הבאה).

(34) הוראת הצמח-צדק בשם רבנו הזקן. ודלא כיש נוהגים לברך בליה כשנעל הסנדל – ספר-המנהגים שם.

(35) ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 30), הנהוגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 412, ובכ"מ. ובסה"ש תשי" ח"א עמ' 246: "על הסדר, או באופן אחר"), יאמרו זאת גם היום (ועדיף ללמוד מענינא דיומא, כמו באגה"ת פ"ז).

(36) לוח כולל-חבי"ד, משולחן-ערוך סימן תקנ"ה סי"א. ובסי' 'ציצית הלכה למעשה' (תשנ"ה) פ"ב הערה 57 העיר, שכיוון שע"פ קבלה צ"ל לבישת טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרגיל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר-המנהגים, הרי טלית-קטן שהוא בצינעא והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לדין בשחרית. ואפילו ע"פ נגלה – ראה משני"ב תקנ"ה סי"ק ב מסי' פתחי עולם. ובפועל לא נפוץ לברך. וע"ע.

בישיבת תו"ת בצרפת נמנעו – עד חצות היום – מלהוציא את הציציות החוצה (וכי"כ בלוח דבר-בעת) אבל בדי"כ לא

לוח השבוע

לעצמו 'איכה'⁴⁵.
אם יש ברית-מילה, מלים אחר הקינות⁴⁶.
האב והאם, המוהל והסנדק מותרים ללבוש
בגדי שבת (אך לא נעליים) עד אחר המילה.
מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות²⁰.
אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין
לומר 'בוקר טוב' וכדומה, או 'שלוח שי
לחברו. מי שאינו יודע מכך ונותן שלום,
משיבים לו בשפה רפה ובכבוד ראש, וטוב
שיודיענו שתשעה באב היום'⁴⁷.
שיעורי תורה⁴⁸:
אמירת תניא היום: לכאורה – אין בזה
הגבלה⁴⁹, ובכל זאת עדיף לומר את השיעור
היומי לפני מנחה²⁶ (השלמה – מצאת
הכוכבים, כרגיל).

בלילה לימוד כסדרו, לא בגדר "השלמה" (משאיכ חת"ת,
כמבואר באג"ק כרך יג עמ' שלא), אף שבכל יום עיקרו ביום
דווקא כמיש בשה"ש תשמי"ט ח"א עמ' 194 הערה 39.
52) והערינו ח"א, שאולי כיוון שמותר ללמוד ענייני בית-
הבחירה אחר"צ – ניתן יהיה גם לסיים אז מסי מידות
ותמיד, אף שבשיחות (כמה מהן צוינו בהערה 27) לא
נוכרה בפירוש בעניין הסיים היום אלא מסי מוי"ק (אלא
שברוב המקומות הלשון "בלימוד המותר או ע"פ שו"ע"
וכד').

53) שה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה
בלקוטי'שיחות כרך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים
בתורה הם "חיי נפשו", הרי זה גם למי "דלא ידע מלא
קאמר" (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול
על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חת"ת, רמב"ם ויבית
הבחירה, עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירתם
בת"ב (אף שמדינת ניתן היה לאומרם בבוקר, מצד צער, או
מדין "להוט אחר התורה", או מצד "סדר היום", אך בפועל
ההוראה היא להחמיר ולדחותם לפני מנחה – ראה נטע"י
גבריאל ה' אבילות ח"ב פרק קו הערות ה,יא). ואולי מפני
שענייני בית-הבחירה הם בגדר "בניין בית"י" שעיקר זמנו
לפני תום יום ת"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום.
54) ב"תורת-מנחם – התוועדותיות תשי"א שבהערה 22:
"כפי שראיתי על הרב – הנה בתשעה באב לאחר חצות
היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות".
55) וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו
קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור-
ברקת ס' תקני"ט ס"ק י).
56) לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע שם סכ"ב ונו"כ.
57) ספר-המנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא
עמ' שז.
58) ספר-המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמו"ר סימן קכט.

45) אצל אדמו"ר מהורש"ב בשחרית היו מסיימים את
התפילה בשעה 12:30 לערך [כיוון ש"התחילו בשעה 8, לא
יאוחר מ-8:30" (רשימותי 'חובי קנה עמ' 7), הרי שהאריכו
הרבה בקינות. וראה בשערית-שובה ר"ס תקני"ט, שבמקום
שאינו מאריכו בקינות, טוב שלא להשכים, בעניין שישהו
באמירת הקינות עד סמוך לחצות היום], ואחר כך היה
אומר [לעצמו, לא בציבור] 'איכה' במשך שעה וחצי לערך,
ורק אחרי כן ישב על כסא כרגיל – ספר-המנהגים עמ' 48.
46) בספר מהרי"ל – מנהגים (הוצאת מכון-ירושלים ס"ע
רנה) איתא, שאז, ביובא לציון, אומרים זאני זאת ברית'י.
וצ"ב מנהגנו בזה.

47) שו"ע ס' תקני"ד ס"כ ומשנה ברורה שם.
48) **רש"ש איתא**, לכאורה, לומר (אם נוהגת בזה): שיר-
שליים, 'אין כאלוקיני, חומש דחתי"ת (ומה **שהורה להן**
הרבי) ענייני יבית הבחירה' – מייד אחרי חצות היום.
גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי ק"ש בתפילין דרש"י
– כנראה כסדר ההשלמה דשחרית.

49) ראה לעיל ציון 30.
50) מפשטות הלשון בספר-המנהגים **"וכל** השיעורים
השייכים לשחרית" ניתן היה להבין שהכוונה גם ל**תהילים**,
אבל מהמסופר בסי' המנהגים על אדמו"ר מהורש"ב שהיה
אומר תהלים בשעה שהתפללו הציבור שחרית, מוכח
לכאורה שגם תהילים אין הגבלה. מאידך עיין במענה הרבי
שבסי' 'תורת מנחם – מנחם ציון' ח"א עמ' 312, שהרבי
בתוך שבעה נמוע מלומר שיעור תהילים לפני התיבה משום
שתהילים ענינו גם נעימות וזמירות שהוא ענין של שמחה,
ומקשר זאת עם אמירת תהילים בת"ב, ע"כ. ולפ"ז מתירין
תהילים במנחה רק בגלל "סדר היום", ובשחרית ההיתר
הוא רק על חולה וכיו"ב. וע"ע.

51) כן הוא בימורה שיעורי רמב"ם (מוגה). ואולי כיוון
שלא רצה הרבי להקל בדין ת"ב, קבע מראש שילמדו זאת

לוח השבוע

ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'⁶⁶. שכן נחם' – אומרה בברכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכן – אינו חוזר²⁰. שכן 'עננו' – יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'יהיו לרצון'⁴⁰.
בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, נחם' בבונה ירושלים, "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..." (או נשיאת כפים – לנוהגים אותה בכל יום. ונוטלים תחילה ידיהם עד הפרק'⁶⁷). קדיש מתקבל. עלינו. קדיש יתום²⁰.
לאחר מנחה⁶⁸, (קודם השקיעה⁶⁹) מניחים

'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) – נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה⁵⁹.
מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשיות⁶⁰). שיר-של-יום⁶¹. אין כאלוקינו⁶², וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁶³. ועניני בית הבחירה⁶⁴) השייכים לשחרית⁶⁵. ואחר-כך²⁶ סדר תפילת מנחה²⁰: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'ויחל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב'דרשו ה' בהימצאו'. יהללו. חצי קדיש. שמונה-עשרה. אומרים 'נחם' בבונה ירושלים,

תפילתו ואמר אשרי ובה לציון וגם קדיש מתקבל – שייך לומר 'ויהיו דברי אלה אשר התחננתני', עכ"ד. וא"כ, לכאורה, כיוון שהיום אין אנו אומרים זאת מייד אחר שחרית, אין מקום לאמירה זו. וע"ע.
62) מתחילים כרגיל "קוה אל ה'", עד "את עמו בשלום". ברור, שאין מקום לומר [שוב, או כששכחו בשחרית] את המשניות (של האבל ויארציט) **דשחרית**.
63) לכאורה, את שיעור התניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל הערה 30, אבל כאמור, מהלשון **יכל** השיעורים משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית, וכדלהלן הערה 65 (ככל שביירתי, התניא שהיה הרבי אומר בזמנים מסויימים לפני שחרית **לא היה** השיעור היומי).
64) ראה ספר-השיחות הנשיא ח"ב עמ' 691 (ושם) שיש לזה השלמה במוצאי היום). אך בשיעור הרמב"ם היומי, ההוראה במורה-שיעור, המוגה, היא ללמוד (רק) במוצאי תשעה באב. (ראה 'התקשרות' גיליון כח עמ' 16, גיליון לו עמ' 15 וגיליון נב עמ' 116).
65) ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חתיית בסמוך לשחרית. ובשו"ע אדמוה"י סי קנה ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום.
66) מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא 'ביום צום **התענית** הזה'). ראה הדעות בזה בפסקי תשובות סי תקס"ה ס"ק א.
67) הוראת הרבי ביו"כ, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' ר"ז. ושם, שגם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי היום גיפ לסירוגין עד הפרק.
68) הרבי נהג תמיד להניח בבוקר (ראה לעיל ע"י ציון 38) רק תפילין דרשיי. למנחה הניח שוב תפילין דרשיי, ולאחריה חלץ אותן בחדרו והניח תפילין דרית, ואחריהן תפילין דשימוארבא וראב"ד.
69) ראה פסקי הסידור אות נג. קובץ 'האליה שם' גיליון ז, עמ' רלח. אך משתבר, שמי שלא הניח עדיין – יניח גם אחרי השקיעה.

וראה בסי' מנהג ישראל תורה' סי תקנ"ה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בתיב כזריזין מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15).
בפך-החיים סי תקנ"ט ס"ק יט הביא מסי פתחי-עולם (שמחברו היה מחסידו חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח רי"ל שי' גרונר).
59) כדאיתא בספרים (מטה-משה סי' תשנ"ו, אליה-רבה סי' תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש – 'התועודות' תשמי"ט ח"ב עמ' 460.
60) ודלא כמנהג-ברורה סי תקנ"ה ס"ק ה. וראה בסי' מנהג ישראל תורה' סי תקנ"ה ס"ק ג, ובספר 'נטעי-גבריאלי' הלי' בין-המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב – סימן יט) בענין זה.
אך כיוון שאין כאן ענין של השלמת רמ"ח אברים (כבקי"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין (כמו בהנחת תפילין דרית בכל יום), אין לחזור תיבות 'יהי אלוהיכם אמת' (ראה אג"ק חט"ז עמ' רצד). וצריך ביאור מ"ט חזר אצלנו השי"ח 'היא אמת' בק"ש שבסדר התפילה בשבתות וימים טובים בשחרית, אף שהוא לאחר זמנה. ואולי מפני שמהצד הרוחני צ"ל גם אז רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח אברים.
61) לגבי אמירת 'בית יעקב', כההוראה בסידור אדמוה"י בכל יום שאין אומרים תחנון, ניתן היה לומר שהדבר נכלל בהוראה לומר שיר-שלי-יום. אמנם בשער-הכולל (פ"יא סעיף כג) הביא מסי' סדר היום, ש"בית יעקב" הוא מעניין שיקבל הא"ל תפילתנו, 'ויהיו דברי אלה אשר התחננתני קרובים אל ה'", וגם שיר המעלות שייך לקבלת התפילה. ולפי נוסח אדמוה"י ביום שאין אומרים תחנון "כיוון שגמר

לוח השבוע

באב... הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות... וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור – לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתוועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועינים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצוותיה, התוועדויות בפרט ביומין זכאין הסמוכין לט' באב, ועל-כל פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת "שלר" שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים דחודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה – חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים⁷⁹.

"אם יתעכב חס-ושלום משיח בימים הבאים, ימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי זה, עד חמישה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' – הלכה) גם עם נתניה לצדקה. ובמקום המתאים – לקשר את ה'סיום' – "יומא טבא לרבנן" – גם עם סעודה והתוועדות.

"ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי, הן

תפילין דרבנותם⁷⁰ ואומרים קריאת-שמע, קדש, והיה כי יבאך, ושש זכירות⁷¹.

סיום הצום באזור המרכז בשעה 7:51 בערב⁷².

מוצאי הצום: "כמדומה, שבלייל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה⁷³. הנטילה – לפני קידוש לבנה⁷⁴. וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁷⁵. מבדילין על הכוס – "הנה א-ל ישועתי"⁷⁶, ברכת הגפן ו'המבריל' בלבד (ללא נר ובשמים), ומקדשין את הלבנה.

יום שני

י' במנחם-אב

עדיין אין אוכלים בשר ואין שותים יין, וכל הדברים הנוהגים בתשעת הימים⁷⁶ [כולל ברכת שההינין] אסורים עד חצות יום העשירי באב⁷⁷. אולי יש לומר שבהוספה בלימוד (רט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב ואילך⁷⁷.

יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁷⁸. כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלבנה דווקא במוצאי תשעה

למוצאי ת"ב, צ"ע מ"ט כתב בלוח כולל חב"ד התחיל ההבדלה כמנהג העולם, הרי ביו"ט לא כתב כן).

76 בלוח כולל-חב"ד כתב "בין המצרים", אך למעשה נמנעים גם מלספר ולכבס, כמ"ש במשנייב וערוך-השולחן סי' תקנ"ח.

לאחר קידוש לבנה במוצאי ת"ב תש"ל, החלו ה' לומר בנוכחות הרבי "כי אלוקים יושע ציון", והרבי נזף בהם מיידית ושאל "היכן המשפיעים?", באומרו שזה דבר טוב, אבל ע"פ שו"ע צריך להתמין עד מחר בצהרים.

ולהעיר **ממנהג העולם** לומר ולרקד "טובים מאורות" בסוף קידוש לבנה, גם במוצאי ת"ב (לוח ידבר בעתו. נטעני גבריאל פמ"ט עזר וסוף פרק ז).

77 כהוספה על האמור בש"ס סוף תענית בזה, משמעות המג"א או"ח רלח – לקוטי-שיחות חלק יד עמ' 206, הערה ד"ה יבנתנם סימן, עיי"ש.

78 "ועי"ז תהיה מעלה נוספת – שני סיומים (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב... שיכפול קשור עם הגאולה" – יהוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 94.

79 ממכתב (לכלי-פרטי) מוצאי ת"ב היתד"מ.

80 ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.

70 לעצם ההנחה בת"ב – "מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על-דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשמרת-שלום ס"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו" – ספר-המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אבל ר"ל בתוך שבעה שיני תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש, ושכן מובא בשם המקובל מוהר"ר שלום שרעבי].

71 ספר-המנהגים, והאמירות – ה"ה מכלל סדר היום. 72 בלוח השבוע ל"ז בתמוז בסופו (גיליון תקע"ד) הובא מיומן פורים תשכ"ה שאמר הרבי שניתן להקדים תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים. אבל בפועל לא נהגו כך במניין של הרבי כל השנים (בכל התעניות), ואולי היה אז מצב מיוחד למישהו.

73 "לא שמעתי זה בפרוש, אבל למדתי מהנהגת מוצאי יום-הכיפורים" – ספר-המנהגים.

74 כמו במוצאי יום-הכיפורים – אג"ק חלק כ עמ' רפד. 75 כן נהג הרבי (וכן מנהגו במוצאי יו"ט, כדעת הלבוש והפרמ"ג במשבצות ר"ס תצא, דלא כמנהג העולם – הובא בלקוטי מהרי"ח ח"ב פ"א, וש"י – שאם אין זו תחילת השבוע אי"א פסוקים אלו. וכיוון שאין זו הנהגה מיוחדת

לוח השבוע

רושם שבאים לספר להם דבר שאינם יודעים, ועל-אחת-כמה-וכמה שאין באים לעוררם לתקן הנהגתם), בדרכי נועם ובדרכי שלום⁸¹. פעם אמר הרבי: "עניינים הטובים (דתורה ומצוות וכו') שנעשו בשלושת השבועות – יש להמשיך בהם גם אחר תשעה באב, כדי לזרז הגאולה כו'. וגדול זכותו של חודש מנחם-אב, כזמן מסוגל (מזל אריה) לתוספת בעבודת ה'"⁸².

יום ששי

י"ד במנחם-אב

בקריאת שמו"ת קוראין את עשרת הדברות ב'טעם התחתון'⁸³.

במקומות שכבר קיימו זאת בימים שלפני-כן – שימשיכו בזה, ובתוספת חיות וחיזוק, ועל-אחת-כמה-וכמה במקומות שאליהם הפירסום לא הגיע – שיגיעו לשם ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם, ולהוסיף ב'משפט' וב'צדקה' בכלל⁸⁰.

הנוסעים למקומות שונים לאחר תשעה באב בכדי לדבר עם יהודים אודות יהדות בכלל ואודות תשעה באב בפרט – ייקחו עמם קופת צדקה (כמקום להאריך בדיבורים לעורר על נתינת הצדקה) שמזכירה ומעוררת אודות נתינת הצדקה בפועל. וכן 'ייקחו' עמהם דברי-תורה **מעניינא דיומא** שניתן לומר בעל-פה באותיות המתאימות לשומעים (ללא יצירת

81 'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 123, 121.

תשמ"א ח"ד עמ' 409-408.
83) שו"ע אדה"ז סי' תצד סעי' יא.

82) משיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א, בלתי מוגה, שיחות-קודש

לזכות

האחים התמימים הדגולים לבית

דייטש

הרה"ח ר' זלמן, ר' יוסף, ר' אברהם-משה

וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו